МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Галузі знань: 22 «Охорона здоров'я»

Складник освіти: післядипломна освіта, спеціалізація

Спеціальність: Професійна патологія

Попередня освіта: лікарі загальної практики-сімейні лікарі, лікарі-терапевти; лікарі-профпатологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю

Професійна кваліфікація: лікар-спеціаліст

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ ЗДМФУ
Голова Вченої ради
_____/ проф. Юрій КОЛЕСНИК
(протокол № 5 від « 24 » грудня 2024 р)
Програма підготовки вводиться в дію з 25.12.2025 р.
_____/ проф. Юрій КОЛЕСНИК
(наказ № 447 від « 25 » грудня 2024 р

Запоріжжя 2024

ПЕРЕДМОВА

Програму підготовки з підвищення кваліфікації зі спеціальності **«Професійна патологія»** складено робочою групою, відповідно до Наказу МОЗ України від 25.07.2023 р. № 1347 «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників» (із змінами) від 14 липня 2021 р. № 725, Наказу МОЗ України від 22.07.1996 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів та фармацевтів (провізорів)» (із змінами), Наказу МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» (із змінами).

Затверджено рішенням Вченої ради Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, протокол № 5 від 24.12.2024 р. Введено в дію Наказом ректора Університету № 447 від 25.12.2024 р.

Керівник робочої групи:

Керівник робочої групи:
Доценко С.Я. доктор медичних наук, професор, завідуюча кафедри внутрішніх хвороб-3 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету;

Робоча група:
1. **Рябоконь Ю. Ю.** доктор медичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.
2. **Кошля О. В.** - кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри внутрішніх хвороб-3 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.
3. **Тягла О. С. -** кандидат медичних наук, асистент кафедри внутрішніх хвороб-3 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.

Рецензії-відгуки:
1. **Михайловська Наталія Сергіївна,** доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
2. **Лашкул Дмитро Андрійович**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри кафедри внутрішніх хвороб-1 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

І. ВСТУП

1. Післядипломна освіта: основним завданням циклів спеціалізації є отримання та удосконалення професійних знань і навичок шляхом оновлення наявних та отримання нових теоретичних і практичних знань, необхідністю освоєння сучасних та нових методів вирішення професійних завдань, формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих в результаті теоретичної підготовки, необхідністю вивчення світового досвіду тощо.

2. Попередня освіта перелік освітніх програм: лікарі загальної практики-сімейні лікарі, лікарі-терапевти; лікарі-профпатологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю (згідно Наказу МОЗ України від 25 липня 2023 року № 1347 "Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями (із змінами).

3. Програма підготовки з підвищення кваліфікації – проходження циклу спеціалізації за спеціальністю «Професійної патології» проводиться за програмою підготовки затвердженою Вченою радою ЗДМФУ, та розробленими на їх основі робочими програмами та навчальними планами затвердженими на Вченій раді Навчально-наукового інституту післядипломної освіти.

4. Лікарі, які виконали навчальний план та програму спеціалізації, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням відповідного звання зі спеціальності «Професійна патологія».

ІІ. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Складник освіти	післядипломна освіта, вторина спеціалізація
Спеціальність	Професійна патологія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	лікарі загальної практики-сімейні лікарі, лікарі-терапевти; лікарі-профпатологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю
Форма проходження підвищення кваліффікації	Очна або дистанційна участь в режимі реального часу
Мова (и)	Українська
Академічні права лікаря	Робота на посаді лікаря-профпатолога у закладах охорони здоров'я. Безперервний професійний розвиток, цикли тематичного удосконалення.
Моніторинг та оцінювання	Наказ МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» (із змінами), Наказ МОЗ України від 22.07.1996 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів та фармацевтів (провізорів)» (із змінами)
Обсяг програми	• 3 місяці (468 годин / 15,6 кредитів ЄКТС) для лікарів загальної практики-сімейних лікарів, лікарів-терапевтів; лікарів-профпатологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю Відповідно до Наказу МОЗ України від 25.07.2023 № 1347 «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями» (із змінами).

ІІІ. ПЕРЕЛІК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми й спеціалізовані задачі в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Професійна патологія»; здійснювати аналіз власної професійної діяльності щодо реалізації мети і завдань закладу охорони здоров'я, до професійної самоосвіти, особистісного зростання, проектування подальших освітніх траєкторій з елементами дослідницько-інноваційної діяльності в галузі на основі глибокого переосмислення наявних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.
Загальні компетентності (ЗК)	**ЗК-1.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. **ЗК-2.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства. **ЗК-3.** Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності. **ЗК-4.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. **ЗК-5.** Здатність спілкуватися іноземною мовою. **ЗК-6.** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. **ЗК-7.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. **ЗК-8.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. **ЗК-9.** Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. **ЗК-10.** Здатність приймати обґрунтовані рішення. **ЗК-11.** Здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності. **ЗК-12.** Здатність працювати в команді та брати на себе відповідальність. **ЗК-13.** Здатність діяти на основі етичних міркувань. **ЗК-14.** Відповідально ставитися до завдань і обов'язків. **ЗК-15.** Здатність навчатися та самонавчатися. **ЗК-16.** Здатність бути критичним та самокритичним. **ЗК-17.** Здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Професійні компетентності (ПК)	**ПК-1.** Здатність керуватися чинним законодавством України, законами про охорону здоров'я та нормативно-правовими актами при організації лікувально-профілактичної допомоги

	працівникам, які зазнають дію шкідливих і несприятливих факторів праці. **ПК-2.** Знати загальні принципи діагностики професійних захворювань. **ПК-3.** Знати принципи терапії і профілактики, експертизи професійних захворювань органів дихання. **ПК-4.** Знати принципи діагностики, лікування, профілактики, експертизи професійних хвороб хімічної, фізичної, біологічної етіології. **ПК-5.** ПК-4. Знати принципи діагностики, лікування, профілактики, експертизи професійних захворювань опорно-рухового аппарату. **ПК-6.** Знати принципи діагностики, лікування, профілактики, експертизи професійних захворювань від впливу промислових онкогенів та аллергенів. **ПК-7.** Знати принципи діагностики, лікування, профілактики, експертизи професійних захворювань від впливу перенапруження та перевантаження. **ПК-8.** Знати принципи діагностики, лікування, профілактики, експертизи професійні захворювань, обумовлених впливом несприятливих метеорологічних факторів. **ПК-9.** Знати принципи організації медичної допомоги населенню при надзвичайних ситуаціях мирного та воєнного стану. **ПК-10.** Здатність планувати роботу та аналізувати її результати; **ПК-11.** Здатність вести медичну документацію та працювати в команді. **ПК-12.** Здатність постійно удосконалювати свій професійний рівень.

За результатами опанування програми спеціалізації зі спеціальності «Профпатологія» лікар досягає наступних програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання

ПРН 1 Знати основи законодавства з охорони здоров’я та директивні документи, що визначають діяльність органів та закладів охорони здоров’я; директивні та законодавчі документи, що визначають основні цілі і задачі профпатологічної служби; офіційні документи щодо обліку, розслідування та аналізу професійних захворювань і отруєнь; принципи організації медичної допомоги трудящим промислових підприємств і сільського господарства;
ПРН 2 Знати зміст та основні завдання профпатології, її зв□язок з гігієною праці та іншими клінічними дисциплінами; основні питання нормальної та

патологічної фізіології органів та систем людини; причини виникнення патологічних процесів у організмі, механізми їх розвитку та клінічні ознаки; основи водно-електролітного обміну та кислотно-лужного балансу, можливі типи їх порушень та принципи корекції; системи кровотворення та гомеостазу, фізіології та патфізіології системи зсідання крові, основи кровозамінної терапії; основи іммунобіології та реактивності організму;
ПРН 3 Знати основні лабораторні та функціональні методи дослідження при патології терапевтичного профілю та в клініці професійних захворювань, в тому числі показання до застосування спеціальних методів дослідження (рентгенологічних, електрофізіологічних, ультразвукових, ендоскопічних тощо); основні показники крові, сечі та іншого біологічного матеріалу в нормі, при різних загальних та професійних захворюваннях; допустимі рівні вмісту в біосубстратах свинцю, ртуті, миш'яка, карбокси- та метгемоглобіну; основні показники зовнішнього дихання в нормі, при загальних і професійних захворюваннях органів дихання; основні рентгенологічні симптоми та синдроми при загальних та професійних захворюваннях органів дихання, суглобів, кісток; основні критерії діагностики алергічних захворювань, інтерпретацію тестів з виробничими алергенами;
ПРН 4 Знати основні критерії діагностики захворювань, обумовлених дією фізичних факторів, а також перевантаженням та перенапруженням окремих органів і систем (дані динамометрії, статичної витривалості, електротермометрії, термографії, капіляроскопії, аудіометрії, РВГ, ЕМГ, ЕЕГ, палестезіометрії, холодової проби); гігієнічну характеристику виробничих отрут, промислових аерозолів, алергенів, різноманіт-них фізичних та інших факторів, що можуть призвести до виникнення професійного захворювання, а також гранично-допустимі рівні та концентрації (ГДР, ГДК) основних з них; клінічну симптоматику суміжних станів у клініках внутрішніх хвороб; етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференціальну діагностику професійних захворювань;
ПРН 5 Знати основи фармакотерапії, механізми дії основних груп лікарських речовин; ускладнення спричинені застосуванням ліків; основні принципи і методи лікування професійних захворювань та отруєнь; організацію служб інтенсивної терапії та реанімації в клініках внутрішніх хвороб, устаткуван ня палат інтенсивної терапії та реанімації; принципи і методи надання невідкладної медичної допомоги при гострих інтоксикаціях, коматозних станах, ураженнях різноманітними фізичними виробничими факторами; принципи експертизи працездатності і реабілітації хворих та інвалідів, в тому числі при професійних захворюваннях; показання та протипоказання до санаторно-курортного лікування;
ПРН 6 Знати основи раціонального харчування здорових та принципи дієтотерапії при основних загальних та професіональних захворюваннях терапевтичного профілю; протиепідемічні заходи, що застосовують у разі виникнення осередку інфекції; гігієнічні основи харчування, водопостачання та життєзабезпечення; диспансерний нагляд за хворими, в тому числі з професіональними захворюваннями; принципи організації та діяльності медичної служби цивільної оборони; форми та методи санітарної просвіти; основні

принципи і методи профілактики професійних захворювань.
ПРН 7 Вміти проводити цілеспрямоване клінічне обстеження хворого, збирати інформацію про стан здоров'я та історію хвороби; проаналізувати професійний маршрут, санітарно-гігієнічну характеристику умов праці, дані попередніх та періодичних медичних оглядів;
ПРН 8 Вміти визначити необхідний обсяг лабораторних, рентгенологічних та інших спеціальних досліджень, організувати своєчасне їх виконання, прокоментувати їх результати; здійснювати попередню діагностику професійних захворювань та отруєнь; намічати план подальшого обстеження з метою уточнення остаточного діагнозу; проводити рекомендовані лікувально-профілактичні заходи; визначати важкість стану хворого та обсяг проведення лікувальних, в тому числі реанімаційних заходів; проводити диференційну діагностику захворювань і в разі потреби організовувати консульта цію профільних спеціалістів;
ПРН 9 Вміти обґрунтовувати клінічний діагноз, план і тактику ведення хворого; визначати ступень порушення гомеостазу та проводити заходи, спрямовані на його нормалізацію; - надавати швидку та невідкладну медичну допомогу при гострих загальних та професійних захворюваннях і отруєннях; - надавати невідкладну допомогу при критичних станах (синдром гострої коронарної недостатності, стенокардія, гострий інфаркт міокарда, гіпертонічна криза, набряк легень, пароксизмальна тахікардія, астматичний стан);
ПРН 10 Вміти розпізнавати та проводити невідкладну терапію коматозних та критичних станів при цукровому діабеті, гострих отруєннях, гострій нирковій та печінковій недостатності; - розпізнавати та надавати невідкладну терапію при гострих захворюваннях травної системи, гепатобіліарної системи і підшлункової залози;
ПРН 11 Володіти технікою регістрації ЕКГ; давати клінічну інтерпретацію даних ЕКГ, проводити ЕКГ-діагностику інфаркту міокарда, порушень ритму та провідності; - володіти методами функціональної діагностики зовнішнього дихання (спірометрія, пневмотахометрія, спірографія) та інтерпретацією їх результатів при пневмоконіозах, хронічних бронхітах, ХОЗЛ, коніотуберкульозу та інших захворюваннях органів дихання; - володіти методами функціональної діагностики та інтерпретацією їх результатів при вібраційній хворобі, нейросенсорній приглухуватості та інших захворюваннях, обумовлених дією фізичних факторів та фізичним перевантаженням і перенапруженням окремих органів та систем (холодова проба, палестезіометрія, динамометрія, статична тривалість, електротермометрія, аудіометрія);
ПРН 12 Володіти правилами читання рентгенівського знімку; - володіти технікою введення зонду в шлунок та промивання шлунку; - оцінювати динаміку перебігу хвороби, її прогноз, місце і характер долікування;

- визначати працездатність хворого, тимчасову та стійку непрацездатність, потребу в переході на іншу роботу;
ПРН 13 Вміти оформляти необхідну медичну документацію, що передбачена законодавством про охорону здоров'я; проводити в поліклініці консультативний прийом хворих з підозрою на наявність у них професіго захворювання; консультувати хворих на професійне захворювання у стаціонарних відділках лікарень;
ПРН 14 Вміти складати перспективні, річні та поточні плани лікувально - профілактичної роботи, спрямованої на зниження професійної і загальної захворюваності на підприємстві або відповідному регіоні; оцінювати разом з лікарем з гігієни праці санітарно-гігієнічні умови праці на підприємствах з метою виявлення шкідливо діючих на організм працюючих виробничих факторів; організовувати і проводити попередній і періодичний медичні огляди працюючих з метою раннього виявлення професійних захворювань; оцінювати організацію та якість проведення попередніх і періодичних медичних оглядів працюючих;
ПРН 15 Вміти розробляти разом з лікарем з гігієни праці оздоровчі заходи на підприємствах і здійснювати контроль за їх проведенням; аналізувати і узагальнювати стан професійної захворюваності з метою її зниження та ліквідації окремих захворювань; брати на облік і проводити диспансеризацію хворих на професійні захворювання, розробляти заходи по їх раціональному працевлаштуванню;
ПРН 16 Вміти аналізувати загальну захворюваність з метою виявлення впливу на неї шкідливих факторів виробничого середовища; організовувати і проводити санітарно–освітню роботу серед трудящих з питань оздоровлення умов праці і профілактики професійних захворювань;
ПРН 17 Вміти забезпечити організаційно –методичне керівництво і контроль за виконанням заходів, спрямованих на зниження загальної та професійної захворюваності; розробити методичні вказівки і інструкції по профілактиці, виявленню і лікуванню професійних захворювань, підвищенню якості попередніх і періодичних медичних оглядів трудящих;
ПРН 18 Вміти впроваджувати в практику наукові розробки з питань діагностики і лікування професійних захворювань;
ПРН 19 Вміти організовувати семінари і науково-практичні конференції з питань профпатології.
ПРН 20 Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності. Вміти надавати невідкладну допомогу при надзвичайних ситуаціях та катастрофах.

**Матриця відповідності професійних компетентностей лікаря зі спеціальності «Профпатологія»
програмним результатам навчання**

ПРН / ПК	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
2	*		*	*	*	*	*	*	*		*									
3	*				*	*				*	*									
4	*				*	*					*									
5						*		*	*	*										
6	*				*	*				*										
7	*		*	*	*	*	*		*		*	*								*
8		*	*	*	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*		*
9		*			*			*				*		*	*	*	*	*	*	*
10		*			*			*					*	*	*	*	*	*	*	*
11		*			*			*					*	*	*	*	*	*		*
12					*											*	*	*	*	

IV. Перелік компонентів програми підготовки з підвищення кваліфікації за спеціальністю «Професійна патологія»

Для лікарів загальної практики-сімейних лікарів, лікарів-терапевтів; лікарів-профпатології, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю 3 місяці (468 годин / 15,6 кредитів ЄКТС).

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів/ годин	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти			
ОК 1	Теоретичні питання профпатології.	0,40/12	залік
ОК 2	Організація лікувально-профілактичної допомоги працівникам, які зазнають дію шкідливих і несприятливих факторів праці.	0,86/26	залік
ОК 3	Професійні захворювання хімічної етіології.	3,40/102	залік
ОК 4	Професійні захворювання органів дихання від дії промислових аерозолів.	3/90	залік
ОК 5	Професійні захворювання, які обумовлені дією фізичних факторів.	1,20/36	залік
ОК 6	Професійні захворювання, які пов'язані з фізичним перевантаженням та перенапруженням окремих органів і систем.	1/30	залік
ОК 7	Професійні алергічні, онкологічні, інфек-	0,80/24	залік

	ційні та інші захворювання.		
ОК 8	Вибрані питання загальної патології.	2/60	залік
ОК 9	Основні питання гігієни праці.	0,40/12	залік
ОК 10	Організація невідкладної медичної допомоги населенню при надзвичайних ситуаціях.	0,20/6	залік
ОК 11	Ментальне здоров'я mhGAP	0,80/24	залік
Додаткові компоненти			
ДК 1	Гемоконтактні вірусні інфекції	0,13/4	залік
ДК 2	Туберкульоз	0,13/4	залік
ДК 3	Запобігання насильству в сім'ї	0,13/4	залік
ДК 4	Невідкладна медична допомога при надзвичайних ситуаціях	0,13/4	залік
ДК 5	Медичне право	0,13/4	залік
ДК 6	Базова (фахова) цифрова компетенція працівника охорони здоров'я	0,13/4	залік
ДК 7	Ділова українська мова.	0,13/4	залік
ДК 8	Медико-етичні аспекти здоров'я і хвороби. Позитивна медицина.	0,13/4	залік
ДК 9	Спілкуємось українською правильно. Ментальність і здоров'я українців.	0,13/4	залік
ДК 10	Основи генетики людини. Спадкові хвороби. Медико-генетичне консультування.	0,13/4	залік
Атестація		**0,2/6**	**іспит**
Разом		**15,6/468**	

V. Структурно-логічна схема

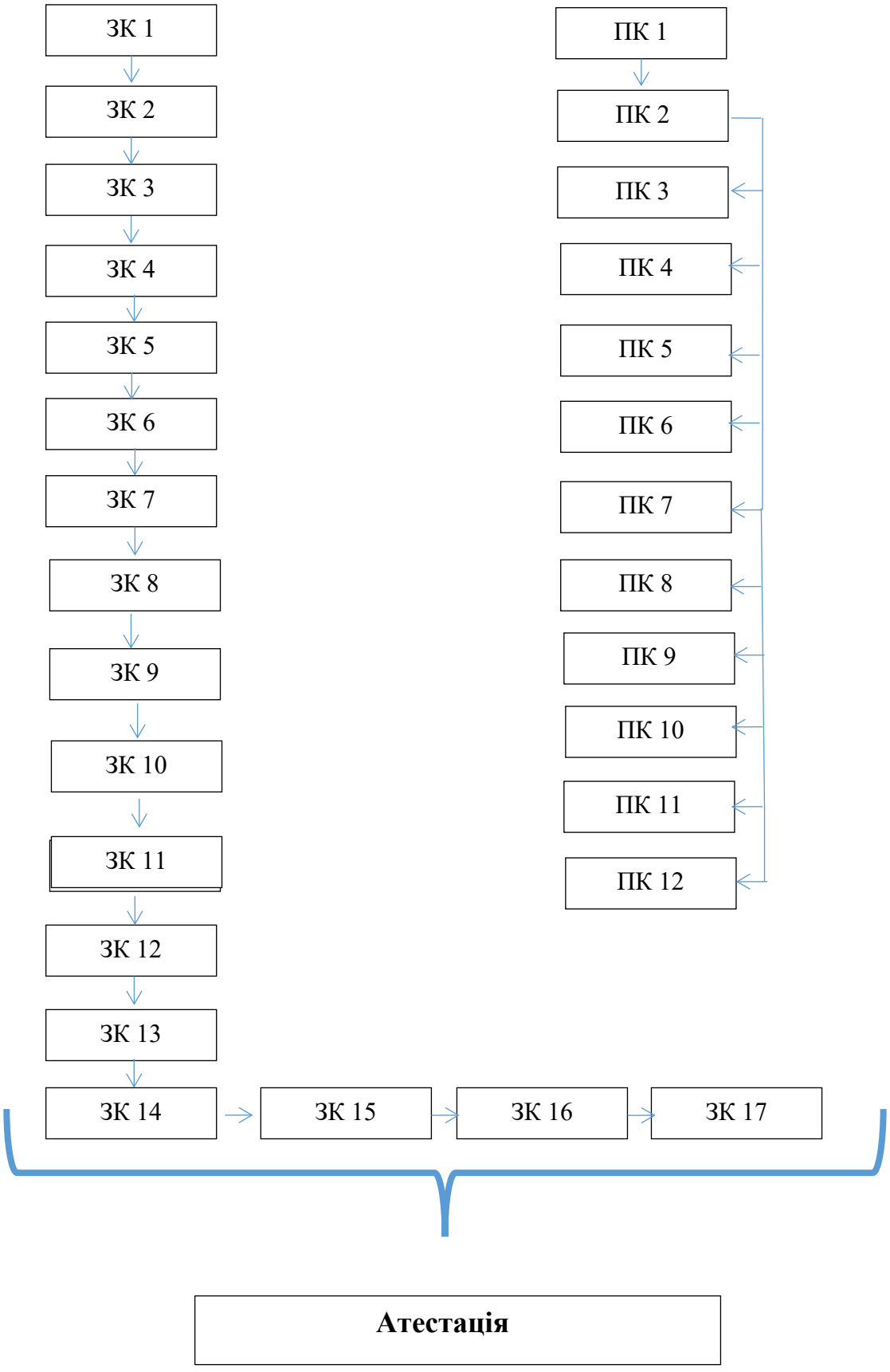

VI. Атестація

Атестація на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» зі спеціальності «Професійна патологія» підлягають особи, що пройшли цикли спеціалізації. Склад атестаційної комісії, яка проводить атестацію на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням або підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» формується закладом вищої (післядипломної) освіти.

До атестації для визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікар-спеціаліст зі спеціальності «Професійна патологія» допускаються лікарі, які повністю виконали програму підготовки.

Допуск до проведення атестації для визначення знань та практичних навичок оформлюється наказом ректора закладу вищої освіти.

Атестація лікарів включає:

- іспит з оволодіння практичними навичками;
- співбесіда.

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 5-ти бальною (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 1–2 – «незадовільно») і вербальною («зараховано», «не зараховано») системами.

Види контролю: поточний, підсумковий, самоконтроль, атестація.

За результатами атестації з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» комісія приймає такі рішення: присвоїти або відмовити у присвоєнні звання «лікар-спеціаліст» за спеціальністю «Професійна патологія». За результатами позитивної атестації на підставі рішення атестаційної комісії лікарям, видається сертифікат встановленого зразка.

VII. ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Абрагамович О.О. Диференційна діагностика клінічних синдромів професійних хвороб/ О.О. Абрагамович, О.В. Бродик. – Львів: Національний медичний університет, 2007. – 147 с.

2. Професійні хвороби: Підручник /В.А. Капустник, І.Ф. Костюк, Г.О. Бондаренко та ін., за ред. проф. В.А. Капустника, проф. І.Ф. Костюк. – 4-є вид. перероб. і допов. – К.: ВСВ "Медицина", 2015. – 536 с.

3. Абрагамович О.О. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб. Посібник /О.О. Абрагамович, О.В. Бродик, А.Ф. Файник. – Львів: Національний медичний університет, 2007. – 297 с.

4. Ткачишин В.С. Професійні хвороби. Підручник /В.С. Ткачишин. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2011. – 895 с.

5. Хухліна О.С. Внутрішня медицина та професійні хвороби: діагностика та лікування: навчальний посібник /О.С. Хухліна. - Чернівці: БДМУ, 2013. -367 с.

Допоміжна

1. Гігієна праці. Підручник /Під ред. А.М. Шевченка. – К.: Вища школа, 2000. – 583 с.

2. Кундієв Ю.І. Пневмоконіоз: епідеміологія, рання діагностика, профілактика/ Ю.І. Кундієв, А.В. Басанец. – К.: ВД “Авіцена”, 2012. – 192 с.

3. Лук’яненко О.Ю. Вібраційна хвороба від дії локальної вібрації та нейросенсорна приглухуватість у працівників машинобудівної промисловості. Рефлексотерапія вібраційної хвороби: Навчально-методичний посібник /О.Ю. Лук’яненко. – Х.: «Нове слово», 2012. – 174 с.

4. Посібник з професійних хвороб. /за заг. Ред. О.О. Абрагамовича, М.С. Регеди. – Львів: ПП Кварт, 2010. – 186 с.

5. Професійні захворювання органів дихання пилової етіології. Ситуаційні та діагностичні завдання. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи лікарів-слухачів, які проходять навчання за фахом “Професійна патологія” в кредитно-модульній системі освітньої діяльності /С.І. Ткач, Є.Я Ніколенко, О.Ю. Лук’яненко, І.Г. Боровик, В.В. Багмут, З.Ф. Мумджи. –Харків, ХМАПО, 2012. – 64 с.

6. Скакун М.П. Невідкладна допомога при гострих отруєннях: Навчальний посібник /М.П. Скакун. – Тернопіль: ТДМУ, 2005. – 244 с.

7. Ткач С.І. Коніотуберкульоз. Навчально-методичний посібник /С.І.Ткач, Харків, ХМАПО, 2007. – 86 с.

8. Ткач С.І. Порядок установлення зв’язку захворювання з умовами роботи у хворих на туберкульоз і коніотуберкульоз. Навчальний посібник для самостійного підвищення кваліфікації лікарів за фахами „Професійна патологія”, „Фтизіатрія” і „Пульмонологія” у кредитно-модульній системі освітньої діяльності /С.І. Ткач, П.І. Потейко. – Харків, ХМАПО. – 2012. – 20 с.

9. Ткач С.І. Професійні захворювання хімічної етіології. Ситуаційні та діагностичні завдання. Навчальний посібник для самостійної роботи лікарів-слухачів, які проходять навчання за фахом “Професійна патологія” в кредитно-модульній системі освітньої діяльності /С.І. Ткач, О.Ю. Лук’яненко, С.Д. Чернова. – Харків, ХМАПО, 2011. – 59 с.

10. Ткач С.І. Професійні онкологічні захворювання. Навчальний посібник /С.І. Ткач, Ю.І. Ткач. – Харків, ХМАПО, 2010. – 58 с.

11. Ткач Ю.І. Лабораторні показники у дітей і дорослих. Довідник. – 2-е вид. доп. і перероб. /Ю.І. Ткач, С.І. Ткач. – Харків, ХМАПО, 2011. – 154 с.

12. Чернова С.Д. Професійні алергічні захворювання. Професійна бронхіальна астма. Навчальний посібник /С. Д. Чернова. – Харків, ХМАПО, 2008. – 45с.

13. Чернова С.Д. Професійні захворювання викликані впливом несприятливих метеорологічних умов на виробництві. Навчально-методичний посібник /Чернова С.Д. – Харків, ХМАПО, 2011. – 41 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rada.gov.ua/

2. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.who.int

3. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/

4. Кабінет Міністрів України (урядовий портал) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/

5. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/

6. Міністерство охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/

7. LIGA 360 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ips.ligazakon.net